

Pisma bralcev in njihova vsebina Al' prav se piše luna ali mesec...

Za začetek šolskega leta: Delo je objavilo naslednjo gloslo: »Tisti starši, ki dobivajo te dni v soboški in lendavski občini odločbe o kategorizaciji svojih otrok, predvidenih za posebno šolanje, si lahko mislijo, kako nujno sta potrebni v teh dveh občinah posebni šoli. Takole piše v eni izmed teh odločb: Mnenje strokovne komisije je, da se otrok ta in ta kategorizira v 8. člen 4. kategorije 4. člena in 9. člena točke 2 v peto kategorijo 4. člena in v 10. člen šeste kategorije 4. člena...« — Sestavljalci grozljive birokratske latovščine sodijo izven sleherne družbene kategorije, najbrž pa imajo kljub temu visoko plačeno kategorijo.

Predlog: »Avstrijci pripravljene štipendirati našo mladino... Predstavniki deželne vlade Štajerske iz Gradca imajo prav te dni sklepne pogovore z zastopniki soboške občine in šolstva o pogojih štipendiranja naše mladine, ki bi se po končanem šolanju zaposlila za določen čas v Avstriji...« (Delo) — Morda bi bilo umestno, da bi poiskali tuje štipendije že kar za dojenčke; tako bi odpadla skrb za šolstvo in otroške dodatke.

Sova sinici glavana pravi: »...Očitek, da zakotno „poznani“ Zlatoust pisari, Antikronista naj udari, ker v anonimnosti ribari.« Zlatoust. — Anonimni (pripomnil):

Antikronist

PISMO UREDNIKU

Tovariš urednik,

če sem označil polemiko zoper svoj odlomek o »pozabljenem liberalnem naskoku na Slovensko matico v letu 1886« kot primer »nemogoče« ali nedopustne »polemike«, pa moram repliko istega polemika vrh tega označiti še za nebrzdano in s tem hkrati za takšno, ki me odvezuje dolžnosti, da bi nadaljeval razgovor z njim. Zato se obračam na vas, tovariš urednik, po nedavnem zgledu dr. Boga Grafenauerja, ki je za svoje pripombe k nekoliko nezadovoljivi recenziji svoje knjige izbral obliko razgovora z vami. Medtem ko sem dvomil in še dvoim, ali je bila v njegovem primeru ta oblika umestna, pa se mi v mojem primeru vsiljuje kot edino mogoča.

Repliko »O bistvu spora« je polemik že v prvem stavku začel z žaljivim izpadom, ko mi je podtaknil nekakšne neopredeljene »nečiste« namene z dvomom, da nemara tudi ni verjeti mojim spremnim besedam k objavi odlomka, češ da bi z njo želel zbuditi v javnosti »večje zanimanje za probleme«, ki jih skušam v političnozgodovinskih opombah k peti Prijateljevi knjigi »na novo razreševati«. Iz enakega kalnega vira, iz kakršnega je privrela ta insinuacija, kar švigajo nato do konca replike — kjer si pisec na silo izmišlja, češ da »se distanciram od lastnih sklepov, naj se že tega zavedam ali ne« — same na nič ali pa na očitna zavijanja »oprte« razjarjene oznake na moj račun, kakor npr. da sta me »jeza in nerazsodnost« zapeljali do — neizkazanih — »tolikih spodrsrljajev, tolikih nerodnih, komaj verjetnih formulacij in navzkrižij«, ki mi

»jih je narekovala v pero slaba volja«, da je moj »zagovor — poln zmede in nelogike, spričo katerega preprosto ni mogoče priti do besede« — namreč do stvarnega izkazanja tiste zatrjebane »zmede in nelogike«, in da »nevdržno, tudi moralno problematično — ponarejam« polemikova stališča in »spreminjam« poleg njegovih tudi »svoja lastna stališča«...

Tako nebrzdani izpadi razsrjenega polemika izkazujejo pomanjkanje vsake volje in sposobnosti za »dialog«. Zato naj v obliki pisma uredniku sporočim nekaj — bolj ponovitev kakor novih — pojasnitev zlasti tistim bralcem, ki jih je morda premotilo hrupno polemikovo početje, ker si le ne morejo misliti, da bi izviralo le iz užaljenega samoljubja. Tako hude eksplozije te vnetljive snovi so v javni polemiki vendarle razmeroma redke, ker jih — po mojem — praviloma izločajo uredniki, ki si prizadevajo pisce pomiriti in jih navajajo k stvarnemu razpravljanju in k dostojnemu tonu.

Polemik se je bil zaletel v moj odlomek pod krivim zaglavjem »Zgodovinska resnica ali legenda?« — torej kakor da bi popraavljal neko »legendo«, ki pa je ni mogel izkazati, in me je — na lepem — razglasil za krivega vseh morebitnih krivih predstav o dejavnosti Matičnega odbora pred letom 1886 in po njem, čeprav o tej dejavnosti nisem niti šepnil nobene svoje sodbe in tudi nisem imel najmanjšega razloga, da bi se bil z njo ukvarjal. V »sveto jezo« ga je spravila okolnost, da se tudi po njegovem nekvalificiranem zaletu nisem hotel prav nič vglabljati v omenjeno dejavnost, ki ni bila, ni in tudi ne bo moj predmet; vso to dejavnost in prav vsa tista »nepreklicna dejstva«, ki jih iz nje navaja polemik, prepuščam v celoti njemu, se nisem in se ne mislim o njih z njim pričkatati, niti jih ne mislim za njim ponavljati. Če bi se bil polemik omejil na »razširitve in poglobitve« mojega prispevka z dejstvi o dejavnosti Matičnega odbora, za katera jaz v svojem političnozgodovinskem okviru nisem imel nobene pozornosti in tudi nobenega razloga zanjo, a glede katerih je on kot zgodovinar Matice utegnil želeti, da bi jih kulturno zgodovinopisje upoštevalo, ne bi bila prišla v nobeno navzkrižje, saj v tem primeru ne bi bil nastopil kot polemik, ampak kot kulturnozgodovinski dopolnjevalec mojega odlomka.

»Sporna« torej niso tista »nepreklicna dejstva« — kolikor so res dejstva in že kot takšna »nepreklicna« — o katerih jaz »nočem nič slišati« zaradi tega, ker za obravnavanje Slovenske matice v politični zgodovini nimajo pomena. Sporno pa je, da polemik v repliki prav ta — načeloma nesporna — dejstva razglaša za »sporna« in mi krivo očita, da sem »se povsem odmaknil od spornih vprašanj« in da »skušam (bralce) speljati od bistvene problematike na stranski tir, v območje osebnih napadov in diskvalifikacij« — kar počenja vprav on!

Tako v odlomku kakor tudi v odgovoru na zalet vame sem ostal pri »bistveni problematiki«, namreč pri uspešno izvedenem naskoku skupine kriptoliberalcev ob dopolnilni volitvi odbornikov leta 1886, uperjenem proti prevladi protoliberalcev v Matici. Ta naskok me je moral zanimati kot političnega zgodovinarja, ker se je naskakovalcem posrečilo položaj v Matici tako spremeniti, da so tisti, ki naj bi bili leta 1886 volili v odbor sporazumno predlaganih sedem protoliberalnih kandidatov med desetimi — čemur pa so se sredi »sloge in miru« uprli — leta 1887 lahko volili od novega Matičnega odbora predlaganih deset kandidatov, med katerimi je bilo osem liberalno usmerjenih! Stvarna polemika proti moji ugotovitvi tega »preloma« v življenju Matice, ki

je bistveno prizadel prevlado protiliberalcev v njej, je nemogoča. Zato jo je polemik moral izviti iz trte! Vse njegove navedbe o tem, kako je bilo z dejavnostjo posameznih odbornikov in odsekov Slovenske matice prej in pozneje, so gotovo sestavni del zgodovine dejavnosti te institucije, toda prav nič ne morejo vplivati na »prelomni« pomen kriptoliberalnega nesporazumnega »množičnega« vdora v Matični odbor. Temu vdoru skuša polemik samo in edinole iz tega razloga odvoziti »prelomnost«, ker ga ni bil vnesel v svoj zgodovinski pregled Slovenske matice in ker »izključuje možnost, da bi smel o njegovi objavi (tj. o njegovem zgodovinskem pregledu Matice) kdor koli napisati kaj kritičnega«, ker »ima ... svoja dognanja za ... absolutna« (tudi to očitane je umerjeno zanj, kakor vsa, kar jih je zapisal na moj račun)! Za liberalni uspeh v Matici leta 1886 je bilo brez pomena, da sta dva od izvoljenih še v tistem letu odstopila, da se drugi niso odlikovali po posebni aktivnosti ali da so bili nekateri docela pasivni v odboru. Polemik se sklicuje na te okolnosti in »sklepa«, da spričo njih »nikakor ne moremo imeti njihove (tj. nesporazumno izvoljenih liberalnih odbornikov) zvečine kratkotrajne in pasivne prisotnosti v Matičnem odboru za »prelomni dogodek« v Matični dejavnosti tega časa, kakor trdi Kermašner«. Kdor je prebral bodisi le moj odlomek ali pa le moj odgovor na polemikov zalet vame, je lahko videl, da me Matična dejavnost prek tistega, kar je o njej za leto 1886—1887 zapisal Levec, sploh ni zanimala in da torej nisem prav ničesar »trdil« o kakšnem »prelomu« v Matični dejavnosti, marveč sem pisal le o prelomu v sorazmerju vpliva na Matico obeh sicer slogaških, a vendar pozicije v njej osvajajočih oziroma izgublajočih frakcij.

In »polemik« takšnega kova si upa klicati od »legend« k »zgodovinski resnici« in znova zavajati bralca pod krivim zaglavjem »O bistvu spora«!?

Le »jeza in nerazsodnost«, ki ju očita meni, sta ga mogla zapeljati v nezaslišane teze osrednjega odstavka replike, kjer razglaša (na str. 755) kot poglavitni »primer« — »komaj verjetne zmešnjave« moje razlikovanje in ločevanje politične zgodovine od zgodovine kulturnih institucij, tudi Matice kot »najpomembnejše«. V nekakšnem paroksizmu se je pripravil do tega, da »originalno« zanika posebnost političnega zgodovinopisja!

Kakor sem obrazložil v odgovoru, v političnozgodovinski okvir ne spada nepolitična založniška dejavnost Matice, medtem ko ne sme v njem manjkati njena politična vloga, zlasti tudi ne prerivanje kriptoliberalnih žoljev za večji vpliv v njej. Ravno anomalija liberalnega naskoka na Matico sredi sloge me je morala zanimati kot političnega zgodovinarja v nasprotju z nepolitično dejavnostjo Matičnih odbornikov in odsekov.

Ta distinkcija pa je za polemika — vrhunec »zmešnjave«! Čeprav seveda vidi in ve, da sem v odlomku posvetil potrebno pozornost politični plati Matične eksistence v letih 1886 in 1887, vzklika nekontrolirano: »Kakšna bo politična zgodovina Slovencev v drugi polovici 19. stoletja, ki bo obšla Slovensko matico (kakor bi jo bil jaz obšel in hotel obiti!) ... si res ne morem predstavljati.« Za tega nepriznavalca splošno veljavne distinkcije med političnim in nepolitičnim družbenim dogajanjem je »docela nevzdržno, nesprejemljivo ločevanje politične zgodovine od zgodovine kulturnih prizadevanj in dosežkov v nekem času«, kakor da bi si bil to ločevanje izmislil jaz, zato, ker da ima zame — po njegovem mnenju — »pač samo to praktično vrednost, da me odvezuje od študija kulturnega dogajanja v neki dobi«! Ko je tako izkazal prav hudo vrzel v izobrazbeni abecedi, je začel briti norca iz sleherne logike v pravcati

kanonadi zaradi mojega vsakomur — razen njemu — lahko umrljivega nezanimanja za nepolitično dejavnost v Matičnem odboru, češ da sem »dosleden v nedoslednosti«, ko se vendarle upam ponašati z osvetlitvijo nekega pozabljenega »političnozgodovinsko važnega trenutka v Matični zgodovini«, kajti: »Kakšna zmešnjava! Pisati o Matici v nekem trenutku (njenega političnega življenja, ko je šlo za vpliv političnih frakcij nanjo!) in ne poznati Matice (namreč njenih nepolitičnih založniških zadev!), ne poznati predmeta, o katerem pišeš (kar se je v primeru pozabljenega liberalnega naskoka primerilo polemiku, ne pa meni!), se celo načelno odreči študiju (založniške nepolitične dejavnosti!) te kulturne ustanove — to je zagovor, poln zmede in nelogike, spričo katerega preprosto ni mogoče do besede!

Tako »polemik« kriči proti »zmedi in nelogiki«, ko jo v zvrhani meri podaja bralcem — v slepilo, da je ne bodo opazili!

Od resnice v stran zavaja že polemikova uporaba izraza »zagovor«, kakor da bi se bil jaz imel sploh kaj »zagovarjati« proti njegovi docela nesmiselni predpostavki, ki sem jo preprosto označil kot »brezpredmetno«, češ da bi bil moral bodisi v odlomku ali kjer koli v opombah k Prijatelju podati tudi svojo »analizo dela Slovenske matice!« Prava »zmešnjava« in »nelogika« kar ore iz polemikove nesposobnosti, da bi ločeval politično zgodovino od nepolitične, in iz njegovega slepega zanikanja dejstva, da sem se omejil na politično plat Matične eksistence v nekem trenutku, in pravice, da sem se smel nanjo omejiti!

Nov paroksizem nelogike je v naslednjem odstavku replike, kjer mi polemik očita »ne samo nevzdržne (ampak), tudi moralno problematične« — »ponaredbe« njegovih stališč. Od te množine se je brž umaknil v en sam primer takšne »ponaredbe«, češ da jo je mogoče zaslediti v mojem stavku: »Če Berniku ... Levčeva teza o takratnem 'malem napredku' v delu Matice ni sprejemljiva, naj bi opravil z Levcem« — namreč naj bi se ne spravljal nadme, ki sem predstavo o »nadaljevanju v Matici brž izboljšanega složnega dela na osnovi novega sorazmerja (frakcijskih) sil« prevzel od — Levca. V posevem neumljivem logičnem preskoku začenja polemik razsajati, češ »kaj naj odgovori na to ponarejenost«, ko vendar še prav nobene »ponaredbe« ni izkazal!? Če nato ponavlja, da »Levčeva ... ocena Matičnega odbora ... docela ustreza stanju stvari«, potem naj bi v skladu s tem lepo preklical svojo insinuacijo, češ da sem s svojo parafrazo in navedbo Levčeve ocene primešal k »zgodovinski resnici« neko »legendo« — o kateri pa nihče ne more reči, v čem naj bi obstajala!

Lahko si mislite, tovariš urednik, da se mi upira vse to odmotavanje tistega, kar je v neobvladanih krčih bolj izbruhal kakor zapisal polemik v svoji res »silno bučni, nervozni in osebno prizadeti« repliki. A če je po mnenju uredništva zasluzila, da je prišla pred oči bralcev, naj opozorim še na prav tako nestvarno naravo tudi njenega zadnjega dela, kjer zatrjuje neke moje »metamorfoze«, neke »razložke med prvo in drugo varianto« mojih stališč, ki da »kažejo na avtokorekturo spornih, polemiko zbujujočih formulacij«.

Moje osnovne teze, da je predstava Prijateljeve šole o nenehni krepitvi klerikalnih pozicij na račun kriptoliberalnih v obdobju sloge — kriva, se niti v prvem zaletu niti v repliki ni lotil z nobeno nasprotno argumentacijo, skuša pa vendar na sila preprost način »triumfirati« nad njo, češ da se od nje umikam, čeprav ni videti, zakaj naj bi mi takšen umik prišel na misel! V odgovoru sem na njegovo »zamenjavo vlog« — ki se je nikakor noče zavedati —

navezujoč na njegovo spoznanje, da mi je tisti pozabljeni »dogodek v razvoju Slovenske matice ... rabil zgolj kot sredstvo, za dokaz, kako napačna naj bi bila (ne »Priateljeva«, ampak Prijateljve šole) predstava«, poudaril, da »sem res hotel s preprostim opisom tistega liberalnega naskoka na Matico samo omajati to krivo predstavo«, to se pravi, da pri tem nisem imel nobenega drugega namena, zlasti ne karkoli izjavljati o dejavnosti Matice prek tistega, kar je o njej za leto 1886—1887 zapisal Levec. Polemik izpričuje hkrati, da ne zna brati in da ne pozna osnov logike, ko postavlja to formulacijo o mojem namenu v opreko z mojo trditvijo v odlomku, da tisto krivo »predstavo razveljavlja odločilni liberalni naskok na Slovensko matico«, češ da sem se s poznejšo formulacijo odmaknil od »prvotne gotovosti in stoodstotne prepričanosti o pravilnosti« moje teze, kajti — po njegovi »logiki«! — »je med »razveljaviti« in »samo omajati« kajpak (!) tolikšen pomenski razloček, da ga ni mogoče spregledati«! Prav gotovo ne bo lahko najti bralca, ki ne bi bil sposoben videti, da je med namenom »omajati« neko krivo predstavo in navajanjem — v izpolnjevanju tega namena — nekega pozabljenega dejstva, ki tisto predstavo »razveljavlja«, popolna skladnost.

Takšno nestvarno in nebrzdano odgovarjanje na moj odgovor je bilo prav res »zelo nevhvaležno« in popolna »izguba časa« tako za pisca kakor za bralca. Tovariš urednik, ali ni takšna »polemika« vendarle nekoliko »prehuda« — odvratna ne samo zame, ki me skuša »zasuti«, ampak tudi za — revijo? Njeni sodelavci naj bi predvsem znali kontrolirati svoja pisanja in naj bi izpričevali čut za mero, polemiko naj bi si prizadevali pisati — stvarno in dostojno, kakor zahteva naša kulturna raven.

Samo za sanjarije naj označim polemikovo izdijanje mojih »metamorfoz« najprej iz okolnosti, da nisem v odgovoru venomer postavljal epitetona »prelomni« pred tisti — dejansko nesporni — »dogodek« v razvoju Matice, in nato iz okolnosti, da sem naslov svojega odlomka »Pozabljeni liberalni naskok ...« navajal »le še (!) v narekovaju«!

Tovariš urednik, ali naj res dopuščamo in — gojimo takšne vrste »polemiko«, kakršne zgled nudi pisec? Ali se vam ne zdi, da bi mu njegovi prijatelji morali nasvetovati, naj se spušča v polemiko šele, ko prej odpravi »collegium logicum« in kolegij polemičnega »bontona«?

Dušan Kermavner

DOBILI SMO V OCENO

- Ivan Tavčar, **4000**. Državna založba Slovenije 1966.
- Vladimir Levstik, Hilarij Pernat. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- Zarko Petan, **Prepovedane parole**. Oprema in risbe Albin Rogelj. Državna založba Slovenije 1966.
- L. N. Tolstoj, **Vstajenje**. Prevedel Vladimir Levstik. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- L. N. Tolstoj, **Vojna in mir**. Prevedel Vladimir Levstik. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- Erich Maria Remarque, **Trije tovariši**. Prevedel Jože Zupančič. Opremil Tone Lapajne. Državna založba Slovenije 1966.
- Kurt Pollak, **Sodobni domači zdravnik**. Prevedel Franjo Smerdu. Opremil Janez Trpin. Državna založba Slovenije 1966.
- Dr. Fran Bradač, **Latinsko-slovenski slovar**. Državna založba Slovenije 1966.
- Jaroslav Hašek, **Dobri vojak Švejk v prvi svetovni vojni**. Prevedel Jože Zupančič. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- Theodore Dreiser, **Finančnik**. Prevedel Jože Stabej. Opremil Janez Bernik. Državna založba Slovenije 1966.
- Branko Ćopić, **Stari nevernik**. Prevedel Jože Fistrovič. Opremil Janez Bernik. Državna založba Slovenije 1966.
- Armand Lanoux, **Ko se umakne morje**. Prevedla Gitica Jakopin. Opremil Uroš Vagaja. Pomurska založba 1966.

IZ VSEBINE PRIHODNJIH ŠTEVILK

„Sodobnosti“:

Dr. Janko Lavrin, Knut Hamsun

(esej)

*

Bojan Štih, Znanje

(esej)

*

Vera Brnčič, O romanih Konstantina Fedina

(razprava)

*

Marijan Tršar, Ob retrospektivah Maksima Sedeja

(razprava)

*

Dušan Moravec, Brenčičeve vezi z domačimi avtorji

(razprava)

*

Leopold Suhodolčan, Dobrijska balada

(novela)

*

Ciril Zlobec, Pesmi

*

France Vurnik, Pesmi

*

France Pibernik, Pesmi

*

Ana Ahmatova-Tone Pavček, Pesmi